

Virajul periculos al Ungariei*

— partea a III-a —

5. **U**na dintre sursele sprijinului de care se bucură Viktor Orbán o constituie faptul că mulți îl privesc drept apărătorul ferm al suveranității statului maghiar și al independenței Ungariei. Totuși, oricine dorește să înțeleagă situația maghiară trebuie să realizeze că problema nu poate fi minimalizată, etichetându-l pe Orbán drept naționalist.

La nivel mondial, observăm două tendințe contradictorii. Globalizarea, internetul, ușurința cu care călătorim, emergența integrării transnaționale conduc la o lume mai „internațională”. În același timp, sentimentele naționale în cadrul granițelor unui stat național sau în comunitățile care se extind în afara frontierelor naționale, dar folosesc o limbă comună și împărtășesc tradiții istorice comune încă persistă; într-adevăr, devin tot mai puternice.

Schimbarea de regim nu doar a adus revitalizarea internă, ci a și coincis cu restaurarea suveranității Ungariei. „Ruși, mergeți acasă!” a fost primul slogan; o separare fericită de Est, o întoarcere plină de speranță către Vest. Exporturile și importurile vestice deveneau din ce în ce mai importante. O abundență de capital străin intra în țară. Ungaria a aderat la NATO în 1999 și a devenit membră a Uniunii Euro-

pene în 2004. În ambele cazuri, intenția de a adera a fost confirmată prin referendum, iar în campaniile ce le-au precedat, toate partidele parlamentare, printre care și Fidesz, și-au încurajat adeptii să susțină mișcarea. Deși păreri contrare au existat și au fost exprimate dintotdeauna, timp de 20 de ani, *direcția* schimbărilor de politică externă a rămas precisă. Ungaria trebuie să reprezinte o parte integrantă a Europei: trebuie să aparțină fără echivoc lumii vestice; trebuie să întărească mai departe asocierile care o leagă politic, economic și cultural de Vest.

2010 a adus un viraj periculos neașteptat în această privință: lipsa ambiguității a fost înlocuită de ambiguitate. Aceasta reiese în primul rând din retorica declarațiilor oficiale. Politicienii de la conducere deplâng criza capitalismului mondial și a civilizației vestice în cadrul reuniunilor publice. Conducătorii regimului se folosesc de atmosfera anti-UE, anti-americană; uneori, merg într-atât de departe, încât compară directivele de la Bruxelles cu dictatele venite de la Moscova înainte de 1989. Dar dacă ieri se vorbea despre emascularea Vestului și despre lucrurile deosebite așteptate din Est, discursul de astăzi va fi opusul. Orbán este mândru de duplicitatea sa, considerând-o o dovadă a abilității sale politice. Conținutul și tonul cuvintelor se schimbă când sunt destinate

credincioșilor partidului față de cele rostite în München sau Viena la o conferință pentru oamenii de afaceri. Nu este, deci, surprinzător faptul că atât susținătorii, cât și adversarii, atât ungurii, cât și observatorii străini sunt deosebit de confuzi.

În lumea politicii externe și a diplomației, declarațiile oficiale sau semi-oficiale au o mare influență. Ungaria este încă membră NATO și a Uniunii Europene; nu a existat nici cel mai mic indiciu în privința intenției de a părăsi vreuna dintre organizații. Guvernul maghiar acceptă bucuros sprijinul financiar abundent din partea UE; singurul aspect asupra căruia insistă este controlul absolut asupra distribuției acestuia. (Am menționat deja adevăratele forțe motivante și intențiile care guvernează alocările de fonduri de la bugetul de stat.) În același timp, reprezentanții regimului politic guvernant sprijină cu regularitate declarații eurosceptice.

Corpul diplomatic maghiar încearcă în mod hotărât (dar fără prea mult succes) să stabilească relații de afaceri cu diferite autocrații și dictaturi asiatice, din Azerbaidjan, Kazahstan și regatele arabe, până în Vietnam și China, subliniind faptul că și alte țări fac același lucru. Este vorba exclusiv despre afaceri; adoptarea unei poziții în favoarea democrației și a drepturilor omului reprezintă o altă problemă. Uneori însă se întrece măsura: de curând, Orbán

a numit Azerbaidjanul un „stat model”, în cadrul unei vizite oficiale la Budapesta a dictatorului acestuia.

De înțeles este faptul că alte țări adoptă cel mai profund interes în relațiile maghiaro-ruse. Cum am punctat mai devreme, actualele forme de guvernământ din Ungaria și Rusia împărtășesc o serie de trăsături; în acest sens, ambele regimuri aparțin aceleiași submulțimi de autocrații. Acum nu ne concentrăm asupra acestei similitudini, ci asupra legăturilor economice și a relațiilor de afaceri externe dintre micuța Ungarie și imensa Rusie. În cadrul acestei relații, cât din suveranitatea Ungariei poate fi păstrată; în ce măsură este angajată acum și pentru viitor față de partenerul ei rus? Corolarul este o altă întrebare: în ce măsură pun actualele tendințe în pericol angajamentul Ungariei față de Uniunea Europeană, de NATO, de Vest?

Pentru a putea răspunde la întrebare, ar trebui, de exemplu, să cunoaștem mai multe dintre condițiile în care guvernele maghiar și rus au ajuns în ianuarie 2014 la o înțelegere privind extinderea celei mai mari centrale electrice maghiare, centrala nucleară Paks. Nu sunt în măsură să judec dacă această extindere pe scară largă a centralei nucleare maghiare este justificată, și în situația în care se justifică, dacă propunerea Rusiei este cea mai avantajo-

să în termeni tehnici, financiari și geopolitici dintre posibilele alternative. Multe persoane din Ungaria și din afara ei obiectează, și pe bună dreptate, cu privire la modul în care decizia a fost adoptată. Nu a fost precedată de dezbateri publice între specialiști; planurile guvernului au fost trecute prin fabrica de legi parlamentară fără urmă de publicitate. În această problemă esențială care va avea un impact puternic asupra vieților multor generații, asupra integrării europene, asupra afacerilor externe ale țării, asupra angajamentelor asumate față de aliații săi, guvernul a pus publicul în fața unui fapt împlinit.

Reflectând asupra relației dintre Ungaria și alte țări, următoarea întrebare trebuie luată în calcul: ce pot aștepta ungurii preocupați de virajul periculos, care se tem pentru democrație, pentru statul de drept și pentru drepturile omului de la prietenii lor străini? Evoluția situației actuale poate fi urmată de strigăte ca „Vestul nu va mai tolera așa ceva”. Mă tem că oamenii nutresc speranțe deșarte. Procesul de învățare este dureros de lent; trec ani până când observatorii străini realizează faptul că se petrece ceva în neregulă și chiar mai mult până când plasează elementele fenomenului în contextul potrivit. Înțelegerea reprezintă doar începutul; ce altceva este necesar pentru ca recunoașterea să fie urmată de un soi de acțiune?

Aceasta este o atribuție cu care organizațiile internaționale nu sunt obișnuite; sunt pierdute în ceea ce privește modul în care un stat aliat poate fi constrâns să respecte regulile democrației. Nu sunt disponibile multe mijloace. Uniunea Europeană este nepregătită pentru o situație în care o țară-membră se întoarce în mod repetat împotriva sistemului de valori și a normelor formale și informale ale comunității sale. Să nu uităm faptul că Ungaria este doar un mic punct pe harta lumii; interesele divergente influențează cursul forțelor politice. Interesele speciale ale țărilor, grupărilor politice, claselor sociale și profesiilor atrag actorii principali în multe direcții diferite. Situațiile amenințătoare mai alarmante decât cea din Ungaria s-au dovedit imposibil de rezolvat prin acorduri pașnice.

6. Am păstrat studiul schimbărilor care au avut loc în „sfera ideologică” pentru final. O caracteristică fundamentală a dictaturilor comuniste o reprezintă existența unei „ideologii oficiale”. Rădăcinile istoriei sale ideologice datează de la Marx și Lenin, terminologia provenind din limbajul seminarelor de partid Marxist-Leniniste. Partidul comunist a actualizat-o permanent, adaptând-o nevoilor propagandistice aferente liniei de partid care preva la momentul respectiv. Cetățeanul, în special „cadrul” cu un anume rol în sistem, avea